



„TIHA NOČ, BLAŽENA NOČ ...“

H. WEFING.

BOGDAN VENED:

VINETA.

BALTIŠKA POVEST.



Na obali nemškega otoka Usedom, nekdanjega slovenskega Znojma, doné vsako nedeljo, vsak Gospodnji dan, iz morske globinetako čudovito glasni zvonovi. Takó glasni, da se ne slišijo samo v deveto vas, čujejo se po vseh nekdanjih prostornih ‚vendskih‘, baltiškopolabskih deželah. Iz mesta, v morju potopljenega, baje doné.

Na obali Usedom, ne daleč od Dame-rova — tako pripovedujejo ljudje že stoletja — so videti v morju v vrstah, ulicah in cestah vrejeni granitni kameni, pač temeljni kameni cerkva in mestnih domov utopljenega ‚vendskega‘ mesta. Sicer so mornarji že zdavna trdili, da so ti kameni le mogočen graniten sklad, pri katerem se pač razločujejo kameni drug od drugega, a v tem skladu ni opaziti nikake začrtane vrejenosti in pravil-

nosti. Učenjaki so jih označili za granitne sklade, ki so jih siloviti morski valovi v sivi starodavnosti pripljuskali s svojimi napadi z visokega pogorja. Ljudska povedka pa le še vedno pripoveduje o mestu, v morju potopljenem, iz katerega se čuje vsako nedeljo klenkanje zvonov in ženski plač. Mogočna kneginja je bila sezidala to mesto in bivala v njem. Pa se je hudó, nečloveško pregrešila. Zato jo je pa Bog tudi strašno kaznoval: poslal ji je blaznost. In v blaznosti je nekoč šla iz mesta, hotela je iti na izprehod čez močvirnato polje. In v močvirju je stopila čez hlebček kruha, ki ga je bil položil neki osvetoželjni mestni pek njej za brv. Ta se je seveda zlomila, ko je kneginja postavila nanjo nogo, in kneginja je utonila, in z njo vse mesto. Iz močvirja so namreč privrele iz skritih globin, kakor ob vesoljnem potopu silne vodé, se razlile naokoli, izpodjedle temeljne kamene mestnih poslopij in mesto

pogreznile. Le silni kameni so še priča nekdanje veličine tega mesta; nesrečne kneginje spomin pa oznanjajo žalostni zvonovi vsako nedeljo, vsak Gospodnji dan, in pa jok, ki se čuje zdajpazdaj iz potopljenega mesta — —

I.

Nemški črnorizci so pisali Gospodnje leto 1076.

Bil je lep novembrov popoldan.

Po Baltiškem morju od severnih, danskih zemlja sem proti jugu v smeri proti Roztoku je plavala labodjebela, lepo tesana ladjica brzoplovnica.

Kakor bi se hotela kosati s pticami selivkami, ki jadrno kot misel s hrepenečim hrepenenjem režejo zrak in hité proti jugu, kamor se jim mudi kakor jelenu k vodici studeni: tako je rezala barčica zelene morske valove. Saj se je pa tudi potnikom, ki so stali na sprednjem delu ladjice mudilo na jug. Štirje mladci so bili. Z vidnim hrepenenjem, z željnimi željami, z očividno nestrpnostjo so vpirali pogled proti jugu.

„Veslajte krepko, mladci!“ je s poveljujočim glasom dejal veslačem mlad mož. „Meni se mudi, bolj kot lastovkam, in bolj kot vsem selivkam-pticam me žene srčno hrepenenje k zaželenemu cilju.“

Bled, a zelo lep mladec je bil, ki je to govoril, z izredno brzimi, orlovo bistrimi očmi, drugače pa ponosite postave, visoko vzrastel; oblečen je bil kakor njegovi drugovi v odelo ruskih trgovcev.

„Veslajte krepko! Cezarja peljate in srečo njegovo. Razumeli, ljudje božji?“

Veslači so odkimali z glavo.

„Razumeli, tovariši? Cezarja in srečo njegovo — —“

Na levi zapovedujočega mladega moža stoječ hrust je mladeniča pogledal s pogledom začudenja, kakor pogleda človek, ki ostrmi, če ga sosed vpraša o stvari, o kateri bi moral vedeti, da je ne razume.

„Ne vem, kaj misliš, gospodar.“

„Tvoj sosluzivec je pa dobro umel, kaj sem hotel reči. Vidi se mu na smehljaju, ki

mu igra na ustnih. In ta smehljaj je nekam porogljiv, zasmehljiv.“

„Ne, gospodar!“ se je odzval velikanov drug. „Smehljaj moj je bil le poreden, ne porogljiv. Preveč ljubim sosluzivca; že preveč let se skup potikava — skitalici revi, kot deseta brata po širnem svetu. Ne, gospodar; jaz sem to dobro razumel; Cezar, zadnji Rimljan, je takisto dejal brodarju, ko ga je v viharni noči peljal v malem čolničku proti Farzalu, peljal k bitki, zmagi in sreči — opoteči. In jaz sem popolnoma uverjen, da tudi tebe, gospodar, kot Cezarja, vodi barčica do zmage in sreče.“

„In ti bodeš moj Labijen!“ je šaljivo odgovoril zapovedujoči mladi mož.

„A ta je kesneje odpadel od zadnjega Rimljana! Ali misliš, da bom tudi jaz tak?“

„Nikakor! Če že nočeš biti Labijen, pa bodi moj Antonij, Cezarjev Antonij.“

„In sosluzivec moj, ta Goljat?“

„Ta bode načelnik moje telesne straže.“

„In naš danski spremljevalec?“

„Pretorijanski prefekt.“

„To bode prekrasno! In vladarica cesarica — če smem vprašati?“

Tu se je pa mlademu možu hipoma izpremenilo šaljivo lice v resne nagube, in se mu pooblačilo in omračilo čelo.

Ustnice je stisnil skupaj, molčal nekaj hipov, potem pa izpregovoril:

„Saj smo ravno k njej namenjeni. Tugumirova blagoverna gospica Slavina bode, mora biti vaša vladarica. Kragulj Krut je ne bode dobil v svoje grde kremplje za nobeno ceno. Nikdar!“ In zaškrtal je z zobmi; oči so se mu zabliskale kot risu, ki hoče planiti nad izbrano si žrtev. Krčevito je stisnil pest, zamahnil z njo proti jugu in dejal resno:

„Tale moja roka ga bode, ga mora potolči, ugonobiti. Na svetem evangeliju, pri vseh svetcih božjih, pri spominu velikega svojega otca sem se zaobljubil, da tega kletega neznabožca Rujanca vržem ob tla. In ga bodem in ga bodem. Vsevišnji Bog in sveteči nebeški bodo zatrdno na moji strani.“

„Gospodar!“ je izpregovoril spremljevalec velikan — nekam boječe-proseče.

„Kaj?“

„Gospodar, prepusti Kruta moji roki?“

„Kaj meniš, da je moja preslaba?“

„Ne, toda . . .“

„Kaj, toda?“

„Tudi jaz sem napravil slično zaobljubo.“

„Komu?“

„Golijat‘ je zardel, in glas mu ni hotel iz grla.“

„Gospodar!“ se je oglasil drugi tovariš smeje. „Naj ti jaz povem. Saj smem, kaj neda, družo dragi?“

„Golijat‘ se je — kot takemu velikanu nič kaj primerno — temu vprašanju ponižno priklonil in sramežljivo prikimal.“

„Veš, gospodar?“ je nadaljeval velikanov sosluzivec. „Dvorni gospici, Olafovi blagoverni hčerki Brigiti je moral narediti to obljubo.“

„Brigiti? To je veleblaga deklica. Vedno sem jo imel rad.“

„Ona pa tebe, gospodar; to se pravi tebe spoštuje z globokim, tebi pristojnim spoštovanjem, z ljubeznijo dekliško in deviško rada pa ima samo mojega sosluzivca.“

„In?“

„In ona mu je iz ljubezni, oziroma iz spoštovanja do tebe obljubila svojo roko in srce pod pogojem, da ji prinese Krutovo glavo. Pa mu jo mora sam odbiti z njegovega medvedjega trupla.“

„Ah, tako? tega pa še nisem vedel in slišal! Kdo bi si bil kaj takega mislil o Gotšalkovem vernem vojniku — da ga zna preslepiti in premotiti žensko oko? Mislil sem, da je že v mladostnih letih sklenil kakor Job pogodbo s svojimi očmi, da ne bode pogledal device.“

„Vidiš, kako se tudi gospodar vladar lahko moti o svojih najbližjih podanikih? Kdaj že se je zaveroval moj preljubi sosluzivec v lepo dvorno gospico! Kaj pravim — zaveroval: zatelebal se je, do smrti zaljublil. In ko je ona to njegovo ljubezen razbrala in izpoznala iz njegovih vulkansko-ognjenih pogledov, iz njegovega frankovskovljudnega dvorjenja, mu je obljubila svoje srce in roko svojo — pod onim pogojem.“

„Nehaj družo, nehaj vendar!“ je vzkliknil velikan raztogočen. „Vsake stvari je enkrat konec!“

„Samo prve ljubezni ne.“

„Družo, tvoj golk —.“

„Je boljši kot molk. Sicer pravi prislovica: Molc zlato, golk srebro. A danes, mislim, ti bodem za svoj golk zaslužil zlato. Kaj neda, gospodar, da mu daš celo prgišče zlata, če izpolni obljubo, dano Olafovi hčerki?“

„Dam“, je odgovoril zapovedujoči mladi mož. „In ne samo enkrat, vse dni svojega vladanja mu bodem hvaležen za to uslugo. Saj sem ravno prej rekel, za koga ga bodem imenoval! Ta služba bode vendar lepa. Lahko bode redil sebe in svojo družinčad. No, ker ljubim in spoštujem tudi jaz ljubezen, ti odstopim Krutovo glavo, da jo prineseš lepi Brigiti. Toda to ti povem; skrbi, da to narediš čim najpreje . . .“

Na daljno daljnem visokem nebu je začela velika dnevna luč ugašati, pojemat. Ali je morda solncu srce pokalo vsled ranjene ljubezni? Skoro gotovo. Celi ljubi božji dan je gledalo, vse zaverovano, na lepo zelene morske valove. Kar utapljalno in topilo se je v njihovih pljuskajočih odzdravih. Nebeško solnce je bilo, kakor se je videlo, ob tem slovesu ginjeno. Še enkrat je poslalo tople pozdrave in žarke-poljubčke morju lahko šumečemu zelenemu. In to mu je odzdravljalo s takisto nalahnim šumenjem, pljuskanjem, poljubovanjem.

V zadnjem solnčnem poslavljanju, v poslednjih njegovih gorečih žarkih se je pa kar naenkrat prikazala obal, pokazala suha zemlja.

Mladi mož je bil pri pogledu na obal res vzradoščen: razprostrl je roke proti nji in vzkliknil:

„Ti se poslavljaš, veliko solnce, od te lepe obali! Jaz pa bodem z radostjo neskončno stopil nanjo. Kakor Ksenofontovi Grki morje, pozdravljam jaz to obal lepe bodriške zemlje. Pozdravljena obal moje očine, moje dedovine! Večer se dela, noč pada nate, a bodi potolažena: jaz ti prinesem beli dan.“

Deset let je že minilo, v morje utonilo, kar sem zadnjič z nogo svojo stopal po tebi, takrat ko sem moral tebe zapustiti kot ubežen knezovič.

Zemlja rodna, majka rodna, majka moja miljena! Na nebu se prižigajo milijoni zlatih zvezd. Glej, toliko imam jaz do tebe koprnečih misli, hrepenečih želja. Stotisoče biserov krije v svojem dnu zeleno morje, ki sedaj po njem plovemo. A za vse te bisere mi ni, vse te bisere odtehtaš ti. Zemlja rodna, ti si me rodila, ti si me vzdajila in zredila z mlekom svojim, zato mi bodi še enkrat prisrčno pozdravljena! Hej, mladci, veslajte krepko, da prej dosežemo obal! Ti ladjica lepo tesana, brzo pluj in se izkaži in postavi zlasti danes, da si ladjica jadrnica. Kje smo že bili s tabo!

V svojo očino, dedovino se nisem mogel vrniti. Kako neki? Izza plonske žaloigre je bilo gospodstvo Krutovo zagotovljeno; rod Billungov tačas nikakor ni mogel misliti na Bodriče; vstaja, ki sta jo započela vojvoda Magnus in Oto Nordheimski proti kralju Henriku IV., se je popolnoma ponesrečila. Še preden je Plon padel v Krutovo oblast, sta se morala oba kneza štirinajstega rženega cveta Gospodnjega leta 1071. kot vjetnika predati svojemu gospodu.

Neovirano so prekoračili Bodriči pod Krutovim vodstvom svoje meje in so opustošili Severno Polabje z ognjem in mečem. Kar je bilo Stormarov in Holštajncev še za boj sposobnih, so bili malokaj vsi potolčeni ali pa odpeljani v sužnost. Trdnjava Hamburg, ki so jo bili po usodnem letu 1066. zopet zgradili, je bila v začetku Gospodnjega leta 1072. zopet do temelja razrušena. Ista usoda je zadela zopet tudi na novo sezidano in bogato obljudeno mesto Šlezvig, ki so se ga Sloveni polastili z nenadnim nasokom.

Dansko ozemlje so morali sicer ostaviti vsled zmage kralja Svena Astridsona, ki jo tako lepo popisuje skald Torleik. Saj je znana ta pesem po vsem Danskem. Kralj, pravi pesnik, je pobil sam nešteto sovragov v bitki, severno od Heidabija je bilo to: tu

so našli črni vrani obilo piče, malo Vendov je uteklo, mnogo stotin jih je obležalo na bojnem plesišču. Toda Severno Polabje je vendar ostalo pod vrhovno nadoblastjo nadkneza Kruta in mu moralo plačevati dan. Več kot šeststo rodbin holštajnskih se je izselilo, pač da bi se umaknile zatiranju Krutovemu, čez Labo na Saksonsko.

Kaj sem hotel tačas jaz, zapuščen, slaboten mladič, ubežni knezovič, napram mogočnemu bodriškemu nadknezu? Čakati sem moral z matko svojo boljših časov; poslala me je na potovanje v daljni svet. In lepotesana labodje bela ladjica nas je peljala na anglosaško ozemlje, privedla v veliki Jork. Kako smo se tam lepo izprehajali, kajne, tovariši?“

„A še lepše je bilo v Rimu, pri svetem otcu!“ se je zdajci oglasil spremljevalec velik.

„Zatrdno najlepše v tem večnem, božjem mestu. Sedmogrični Rim je bil in bode obstal za večne čase večno mesto, mesto resnice in pravice. In sveti otec je res pravi otec vesoljnega krščanskega sveta. Brez razlike rodu, brez razlike stanu ljubi vse z enako očetovsko ljubeznijo. Kako nas je ljubeznivo vzprejel! Pa ta naš Oskar, danski naš sopotnik, še ne ve o tem našem lepem vzprejemu in zatrdno tudi ne ve še vsega o Adalbertu, bremenskem nadškofu. O tem nadškofu in pa o njegovem nameravanem, seveda, kakor znano, ponesrečenem severnem patriarhatu se je sveti otec najdlje pogovarjal z menoj. Videlo se je, da ga je prepoznal temeljito. Ti, Oskar, si še mlad, zatrdno še nisi slišal podrobnosti o tem nameravanem patriarhu, pa vendar te kot Danca mora zanimati.

Sosebno na Danskem se je namreč izkazala sijajno Adalbertova duhovska delavnost. Kralj Sven je zaprosil, naj se ustanovi za njegovo kraljestvo posebna nadškofija. Sveta stolica ni bila nezadovoljna z njegovo željo; le za dovoljenje dosedanjega metropolita je šlo. Prav ta okolnost pa je v Adalbertu rodila načrt za hamburški patriarhat, ki bi raztezal svojo moč nad novoustanov-

ljeno dansko nadvladikovino in njenimi podložnimi škofijami, nemškimi in slovenskimi.

Patriarhati so bili doslej samo v grški cerkvi poznati. Uvesti jih v slovenskem severu bi bilo znamenje, da se hoče le-ta približati se ji, združiti se z njo. In k tej spojitvi se je nagibal v resnici že ves evropski sever. Strožji privrženci rimskega bogoslužja so pač opozarjali na preudarke vredno zapupnost in prijaznost Grkov napram Slovenom in so poudarjali: obadva, Grk in Sloven, sta zamotana v poganske običaje, obadva iščeta sveta pri istih vedeževalcih; gore, ogenj bljuvajoče, ki so jih imenovali v južni Evropi lonce Vulkanove in jih označevali za mesta trpljenja, so dobile na severu priimek grški ogenj, pač da bi oznanjale, kaka usoda in kje čaka krivoverce. Toda pri ‚Vendih‘ so bili Grki še vedno v najboljšem slovesu. Saj so celo Čehi in Moravani, čeprav vdani rimski cerkvi, skrivoma in očitno razodevali, da se strinjajo in so prijatelji s slovenskim bogoslužjem, ki sta ga prinesla med severne Slovence blagovestnika svetca Ciril in Metod. Zakaj kar je grško cerkev priljubljalo ljudstvu, je bila zlasti raba narodnih jezikov pri božji službi, dočim je Rim od pamtiveka sèm dovoljeval le eden, latinski jezik kot cerkveni jezik. Daljna posledica tega ravnanja je kajpada bila, da so se novoizpreobrnjenecem pošiljali zgolj inozemci za škofo in duhovnike. Ta običaj je pa hotel nadškof Adalbert — po nasvetu kralja Svena Astridsona — korenito odpraviti. Cerkveni jezik je obdržal; v svoji prisotnosti je pa vendar dovoljeval, da se velika služba božja ni obhajala po latinskem, zapadnem obredu, temuč da se je po grški uravnavi v treh mašah pelo dvanajst oficijev. Od nadškofo Adalberta so opravičeno lahko vsi pričakovali, da bode še zanaprej deloval v tej smeri, zakaj ponašal se je, da je potomec Grkinje, soproge cesarja Otona, drugega tega imena, ki je bil Grkom naklonjen in je oponašal tudi grške obleke in šege. Poleg tega patriarhatskega pohlepa je imel še druge namene in načrte, ki jih pa seveda strinjeval s patriarhatom: Patriarhat je hotel imeti odičen,

olepotičen s primernim knezovskim ozemljem.

Posestva njegove cerkve je bil Oton Veliki oprostil slehrnega grofovskega in vojvodskega pravosodja; a Adalbert jih je dobil, ko je nastopil službo, vendar pod oblastjo Billungov. Ugovarjal je, a nič opravil, samo sovraštvo saksonskega vojvoda je vzbujal in netil in podžigal. Kajpada je tudi nadškofovo nasprotstvo proti Billungom postajalo bolj in bolj ostro; a prikriival ga je in se je bolj in bolj oklepal cesarja Henrika, tretjega tega imena, in ga spremljal pri vseh njegovih pohodih, da bi se mu bolj prikupil. To je tudi dosegel; in ko je njegov stari prijatelj, škof Bruno Tuluški bil pod imenom Lev deveti povzdignjen na papeški prestol, ni bil nihče bolj vpliven in ugleden kakor nadškof hamburški. Papež in cesar sta ga cenila; v javnih razmerah se ni nič zgodilo brez njegovega sveta.

Svojo cerkev je hotel v tem ugodnem času povzdigniti nad vse druge, kar tiče časti in bogastva. Zamisel njegova je bila tudi: pridobiti si vojvodstvo, in ta zamisel je bila v najtesnejši zvezi z nameravanim severnim cerkvenim knezovstvom.

Toda teh njegovih velikih načrtov se je za cesarja Henrika tretjega prav malo uresničilo. Samo opatijo v Goslaru je priboril nadškofiji. Kriv je bil sam: oholi mož ni maral prositi; in izprošena miloščina mu je veljala za ponižanje. In dočim ni hotel iztegniti svoje roke, so se množili in krepili njegovi nasprotniki, in so se množile za njega nezgode.

Najprvo je umrl papež Lev deveti. Dve leti za njim pa cesar Henrik tretji. Gospodnjega leta 1055. namreč, ko se je cesar mudil na Italijanskem, so Ljutiči prekoračili mejo in napadli nemško ozemlje. Cesarska vojska se jim je postavila v bran; vnela se je bitka, a se končala za Nemce neugodno: premnogo jih je bilo ujetih ali ubitih. Cesar je zato po svojem povratku sklical na noge mnogobrojno vojno in jo poslal proti zoperniku. Poveljstvo je izročil mejnemu grofu Vilhelmu Saksonskemu in grofu Ditrihu Katelenbur-

škemu. Šla sta črez Labo, toda nedaleč od trdnjave Prizlave, kjer se Havela izliva v veletok, sta ju med obema rekama Ljutiči oklenili in napadli. Saksonska poveljnika sta obadva padla in z njima velik del njune vojne. Drugi, ki so ušli sovražnemu meču, so našli svojo smrt pa v vodi. Ta poraz se je zgodil desetega septembra Gospodnjega leta 1056. Cesar je zbolel, ko je izvedel to novico, in drugi mesec umrl. Zopet težek udarec za dalekosežne načrte nadškofa Adalberta: z dotacijo severnega patriarhata ni bilo nič!

Nemška krona je odslej dičila Henrika četrtega, ki je bil že za očetovega življenja izvoljen za njegovega naslednika. A tudi za tega kralja se patriarhat ni mogel poroditi, vkljub dejstvu, da je bil Adalbert dokaj časa kot vzgojitelj mladega kralja malone neomejeni gospodar nemške države.

Ko je bil prisiljen zapustiti kraljevski dvor kralja Henrika, je seveda zaspala njegova patriarhatska zamisel. A se je zopet zdramila ko se je vrnil Gospodnjega leta 1069. na kraljevski dvor, in je njegov gojenec, ljubimec Henrik izvojeval proti Saksoncem lepe zmage.

Istočasno namreč, ko so se Bodriči oprostili nemške nadoblasti, so si priborili svobodo tudi Sloveni onikraj Odre reke, Pomorci. Vojvoda Kazimir poljski je bil umrl Gospodnjega leta 1057. Njegov sin in naslednik, Boleslav, drugi tega imena, bojevit in častihlepen knez, si je izbral za nalogo: maščevati se nad poljskim plemstvom, ki je njegove prednike pregnalo iz dežele, in si zopet prisvojiti meje knezovine, ki so je izgubili njegovi predniki, in si prilastiti vse dežele, ki so njegovim dedom plačevale danj. To njegovo stremljenje je moralo kajpada vznemiriti češkega vojvodo. Gospodnjega leta 1071. je res nastala med njima vojska. Vojvoda Boleslav je pozval pod orožje Poljake in podložne mu Pomorce — na vojni pohod proti Čehom. Z mnogobrojnimi četami je oblegal trdnjavo Gradec na moravsko-poljski meji, ob cesti, ki je vodila z Moravskega na Poljsko. Toda podjetje se

je ponesrečilo. Gradec se je držal in stal trdno, in poljski vojvoda je komaj komaj ušel zasledujočim ga Čehom. Pomorci so se sedaj lahko oprostili izesa premaganega nadvladarja.

Sedaj se je pa nemški kralj Henrik vteknil vmes. Še isto leto je pozval oba vojnika v Mišnjo, ju pokaral zaradi njunega ravnanja in jima zapovedal, naj bodeta vsak zadovoljna s svojimi mejami in da se ne smeta od sedaj zanaprej nadlegovati s spopadi. Kateri bode prvi zgrabil za orožje, tisti naj ve, da velja od istega trenutka za njegovega zopernika in bode v njem našel strašnega maščevalca. Boleslav je vsled tega ukora in svarila odnehal od vojske proti Čehom in se rajši bojeval proti Rusom in Ogrom.

Taki uspehi proti Saksoncem in proti poljskemu vojvodu so mladega kralja in njegovega vednega spremljevalca in svetovalca, neumornega starčka Adalberta, zavedli k dalekosežnim načrtom in naklepom: severni patriarhat naj se sedaj končno uresniči, Saksoncem naj se vzame svoboda, njih dežele pa naj postanejo neposredna last kraljeva. V to svrhu je sklenil kralj Henrik tajno zvezo s Svenom Astridsonom in mu obljubil grofijo Stade, dedno last mejnega grofa Uda. Načrt pa ni bil izveden: nadškof Adalbert je umrl — kakor znano — 16. marca Gospodnjega leta 1072.

Sveti oče je bil vesel, ko sem mu povedal svoje in svoje majke mnenje o tem nadškofu: da sem jaz še v mladih letih, v samostanski šoli svetega Mihaela v Glinu, dobil pravo naziranje o njem: da je bil sicer mož vsestransko izobražen, a tudi vsestransko pretkan in skrajno častihlepen, in da bi bil severnoevropski patriarhat prava nesreča za nas. Proti Saksoncem je hotel izrabiti otca Gotšalka. Otec je res vse verjel, kar mu je sanjaril o veliki slovenski in danski samostojnosti, če bi se udeleževala ta patriarhatska zamisel.

Dobro, da se ni, da je Adalbert o pravem času umrl, sem dejal papežu. In vzradoščen, da sem tega mnenja kakor on sam, me je blagoslovil, želel srečno pot domov

in — srečno pot na bodriški prestol. Zato pa sedaj s tem večjim pogumom, s tem večjo nado grem in zrem v bodočnost in na bodriško zemljo. Ti, lepa ladjica, le hitro pluj!“ — — —

In ladjica je plula kot ptica brzoplovnica. Zibala, ujčkala se je po morju kakor detetce v zibki.

Veslači so delali z vsemi močmi.

Kar naenkrat pa je mladi, poveljujoči mož ukazal, naj jadrajo bolj počasi.

Njegovo orlovsko oko je zapazilo na obzorju čolniček, majhen, ljubek, kakor igračica, a veleukusno opremljen. Videti je bilo na prvi pogled, da je lastnik, oziroma najemnik tega čolniča človek veljak. Z zeleno zastavico, nalahno šepetajočo, vihrajočo je plul nasproti. In ko se je približal v naših potnikov neposredno bližino, jih natančneje premeril in premotril — se je poveznila zastavica, kakor v poklon in pozdrav.

„Vse varno! Kar brez skrbi za menoj!“ je zaklical čolniček vodeči človek in zavil v skrit zalivček pred glavno luko. Ladjica z našimi znanci pa za njim.

„Pozdravljen, naš bodoči gospodar, nadknez Henrik!“ je na obali ogovoril mladega moža lastnik onega čolnička. „Klanjam se ti do zemljice črne. Čakal sem te že tri večere.“

Mladega moža spremljevalca, velikan, Gollijat' in njegov sosluživec, sta pokleknila na tla in poljubila prst, dočim je njun „gospodar“ hlastno vprašal:

„Pribignev, kaj je s Slavino, Tugumirovo vnukinjo?“

„Gospodar, slabo. Krut jo zalezuje kakor kragulj nedolžno golobičico, in jaz se bojim...“

„Kaj? Krut je ne bo nikdar imel! Mladci, hitimo jo rešit iz njegovih krempljev! Ona mora biti moja! Gorm, sedaj se nekaj ur odpočijte in se pokrepčajte, saj brešna imate dovolj s sabo, potem pa jadrno nazaj na Dansko! Srečno pot! Pozdravite mi mamko in znanke in znanke!“

Še je zamahnil mladi mož Gormu, vodniku ladje in njegovim brodarjem z roko pozdrav, pa se je napolnil s svojim spremstvom skozi šumo proti Roztoku.

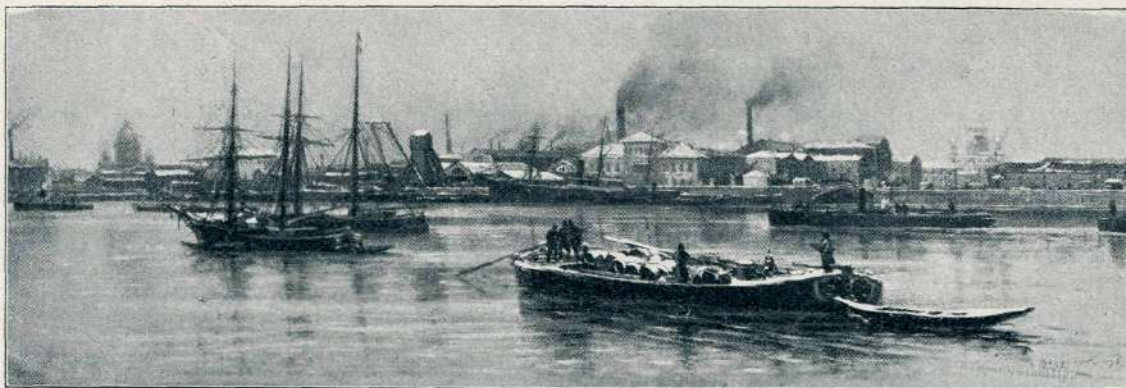
Komaj so pa izginili v sivostari šumi, je stopil izza gostega, široko razraščene grma človek-pritlikavec, grd kot sam spak, črn kot rogač.

Oči so se mu zasvetile v zelenem svitu, ko je grohotaje izpregovoril:

„Strahomer, srečo imaš pa večjo kot pamet. Pa kaj sem rekel? Topot ni še pomagala samo pamet. Čudno se mi je zdelo, kako je to, da se ta Pribignev, ki ga živega ne morem, zadnje dni vsak popoldan proti večeru vozi po morju, kar prej ni bila njegova navada. Pa sem ga začel opazovati. Torej Henrika, Gotšalkovega sina, je pričakoval in ga danes tudi dočakal! To mora koj izvedeti nadknez Krut. K rostoškemu poslaniku grem: on naj prime Henrika in ga izroči Krutu. Pa kako sem nespameten: posadnik je lopov in bi si sam lastil zaslugo, da je prijel Gotšalkovega sina, koj ko je stopil na bodriška tla, sam seveda vteknil v žep tudi Krutovo nagrado. Sam grem h Krutu. Kakšnega konja ukradem kje še nocoj, pa hajdi v Velegost!“

(DALJE.)





NA NEVI.

A BEGGROV.

BOGDAN VENED:

VINETA.

BALTIŠKA POVEST.

(DALJE.)



II.

Roztoku, v jako čedni, dà, okusno zidani hiši, odzunaj z debelimi kitami zelenja, grozdja in bršlina prepleteni, je sedela sedmerica pri večerji, istotako ukusni, obstoječi iz morskih rib in plemenitega sočivja; celo danskih drevesnih sardel, širom širnega sveta poznatih, je bilo videti na mizi.

In da se je na nji žarilo, zlatilo in rumenilo tudi vince, nikakor ne vodeno — no vince svetlo kot cesarski zlat in peneče kot morsko valovje v žarkih zahajajočega solnca — kaj treba praviti.

Jedla in pila in v bratovski ljubavi se gostila je lepa sedmerica — sami možki razen Pribigneveve žene Cvetane, blagovite in plemenite hčere Braslava premožnega, kmetiške hčerke božanske, ali kakor se že imenujejo blagoverne bodriške mladenke.

„Navsezadnje Dobrava ni tako skrajno nazadnjaška Solčava.“

„Našo Solčavo ti pa kar pri miru pusti!“ se je zaletel velikan Bojan iz Solčave nad

Pribignevom. „Tam je tekla zibelka meni, tekla mojemu očetu in staremu očetu tvojemu. In kjer oče obsedi, ta dom naj sin vzdrži, sicer bodo prišle nad dotičnega žuželke, ki bodo potokle vse njegove pridelke, sicer bode prišel nad dotičnega grom, ki bode porušil njega dom“, pravi stari pregovor.

„Saj sem se hotel samo malo ponorčevati“, je tolažil Pribignev. „Vsa čast Solčavi!“

„A nocoj pa na Dobrave!“ se je smejé odzval Pribignev in vstal, vstal pa z glasom slovesnim, kakor zvonovi, kadar naznanjajo srenji blagoverni svečanost izredno.

„Bodimo resni! Zakaj? Rojaki, v našo dežel in najprvo v našo sredo je stopil zakoniti vladar te dežele, knezovič Henrik, velikega nadkneza drugorojeni pravoveren sin. Ker je prvorojenec Gotšalk padel na polju slave, gre nasledstvo v knezovini pravno in postavno njegovemu drugorojencu knezoviču Henriku. Ta bi bil kdaj že rad zasedel prestol svojega otca in praotca. A zakaj ga ni, veste vi sami. Kriv je tega kleti Rujanec Kruť, ki so ga izbrali Bodriči nezabožci za nadkneza bodriškega. Ni si

upal domov po svojo dedovino. Krut razpolaga z velikanskimi vojnimi silami. Le migniti mu je treba z mezincem, treba mu le udariti z ного ob tla, pa bodo rastle in vstajali iz zemlje voji kakor trobentice ali marjetice spomladi, ko solnce razprši sneg, ali kakor gobe po dežju. Vsa dežela je na njegovi strani, če že ne iz prepričanja, pa iz bojazni.

Henrik pa, s kakšno vojno razpolaga on? Pač je imela v Bodričih Gotšalkova rodbina še dosti pristašev, ali ti se niso upali z barvo na dan. Da, ko bi Henrik vdrl v deželo z mogočno tujo pomožno vojsko, recimo z dansko ali saksonsko, potem bi že šlo, potem bi se vsekako gotovo mnogo pravovernih Bodričev mu pridružilo in šlo nad Kruta! Ali kaj? danski kralj je bil po sramotnem porazu, ki ga je doživelo njegovo brodovje na Angleškem, sam siromak. Saksonec Magnus pa nič manjši: vedno zapleten v boj z nemškim kraljem!

Jaz sem Henrik, svojemu tovarišu večkrat svetoval in prigovarjal, naj pride domov in poizkusi pehniti Rujanca s prestola. No sedaj se je vendar odzval in sicer precej, ko sem ga povabil...“

„In zakaj ravno sedaj in precej?“ se je oglasil zdajci knezovič in vstal jadrno. „Přibigneu bi pač tudi to vam lahko povedal, pa naj vam povem jaz sam.“

Zatrdno vam je še vsem znano, kdo je ob ustoličenju kneza Kruta pred desetimi leti v Velegradu rešil mene in spremljeavca moja Gojnika in Godimira. Gospoda Tugumira blagoverna vnukinja Slavina. Takrat sem ji obljubil ob slovesu, da bode odslej moja, mojega srca kraljica. In na to svojo besedo, na to obljubo sem potem vedno mislil, in bil tudi trdno namenjen jo uresničiti ob svojem času. A ta čas dolgo ni hotel priti. Cela večnost se mi že zdi teh deset let, odkar sem ostavil Bodriče, odkar nisem videl Tugumirove zlatolase vnukinje. Ko mi je pa zadnjič Přibigneu, moj prijatelj in tovariš izza mladih let — v Glinu sva bila vkup v samostanski šoli sv. Mihaela — poslal oni dan po nekem trgovcu pisanje,

da je začel Rujanec Krut kar naenkrat od vseh strani napadati srce Tugumirove vnukinje, me je zbodla ta vest, kakor bi me pičila kača; planil sem kot ris pokoncu — nad volčjo zverino, ki mi hoče ugrabiti moje lepo, nedolžno, krotko jagnjetce...“

Gojnik govori takoj z Gormom, naj se z mojo ladjo pripravi za na pot proti bodriškemu ozemlju! Jarčico podimo pred kraguljem.“

„Kakšno jarčico, če smem vprašati?“

„Slavino Tugumirovo pred Krutom.“

„Imenitno. To bode Godimir vesel!“

Ladja je bila kmalu pripravljena z vsemi potrebščinami. Pa so odpulili.

Trgovcu slu sem odgovoril, naj pove, da pridem prihodnji teden.

Pred zalivom roztoškim naj vsako popoldne plove s čolnom, kakor bi se šetal, in jih pričakuje — zakaj pred mrakom enkrat bodo prišli, bodo že tako uravnali tek ladje — da jih opozori na morebitno nevarnost.

Prostovoljno se nam je pridružil Oskar, danski plemič. Ravno pred poroko mu je umrla nevesta. Da bi prebolel žalost v tujini, se je ponudil meni, naj ga vzamem s seboj.

In srečno smo došli na baltiško obal, srečno pod Přibigneuvov krov, pod katerim nam je pripravila blagoverna Cvetana krasno večerjo, da se pokrepčamo po daljnem potovanju in da se vsi skupaj pokrepčamo za posvetovanje, ki smo se zaradi njega nocoj tu zbrali.

Přibigneu, ti kučegazda, ti imaš prvo besedo. Govori, kako stoji naša stvar v Bodričih.“

III.

V nadknežjem dvorcu velegrajskem je sedel v svoji spavnici pri majhni mizici nadknez Krut. Postelj je bila odgrnjena, ura že pozna, v gradu že vse tiho — vse je vabilo k počitku. Toda nadknez se ni zmenil za to vabljenje.

Nepremično je sedel pri mizici in podpiral glavo z levico. S tresočo desnico, ki jo je zdajpazdaj privzdignil od mize, pa je

segal po majoliki, katera je stala pred njim. Strastno hlastno in grgrajoče je požiral žganico. Zopet si je podprl glavo in se zaglobil. Pa je zopet segel po majoliki. Toliko, da je ni prevrnil. Pomaknil je luč s srede mize bliže. In kakšna glava, kakšen obraz se je pokazal v tej luči!

Oj, to ni bila več ona lepa, gostokošata, apolonova, ponosita glava, s katero je pred desetimi leti tako dražestno potresal in prikimaval bodriškemu narodu, ko ga je ob vstoličenju tako navdušeno pozdravljaj; to ni bil več oni lepi, tako lepi obraz, kakor bi ga izrezljal največji umetnik; to niso bile več one prelestne oči, jasne kot pomladansko razgaljeno nebo, čiste kot čista voda studenčnica, ki je z njimi znal omamljati vse, ki so prišli z njim v stik. Te oči niso imele nikakega bleska več, bile so motne in kalne kot mlaka, kot luža na potu po hudi plohi. Obraz knezov je bil pa ves zabrekel in začrnel, vse prej nego lep.

In če bi vprašali, kdo je knezu tako spačil obraz, kdo skalil oči, bi nam odgovorila majolika s srede mize: Jaz! — —

Izza onega usodnega dneva Gospodnjega leta 1070., ko je pred Plonom potolkel Budivojevo vojno — med drugimi Budivojci tudi Pluzonovo hčer Slavico, svojo milico, ki jo je toliko časa iskal, nazadnje jo pa našel umirajočo pred svojimi nogami, zadeto od njegovega lastnega kija —, je bil Krut ves izpremenjen, popolnoma drug človek, kakor prej. V svoj šotor se je zaprl, nikogar ni pustil k sebi in cel dan ga ni bilo na izpregled. Vojniki so ga pustili pri miru: spoštovali so s svetim pomilovanjem njegovo bol, vsi so sočuvstvovali z njim, kajti vsi so vedeli ali vsaj slutili, kaj se godi v njegovi duši in vsem se je v globočino srca smilil nesrečni knez, ki je prišel že ob drugo nevesto, in ob to drugo na tako grozen način, da jo je nevede sam potolkel.

„Človek ni iz kamena, in tudi v bitki neizprosni, na videz kot železo hladni, ima brezsrčni vojak-junak čuteče srce, včasih še bolj čuteče, še bolj rahlo, kakor drugi razneženi in jokavi zemljani!“ Tako so dejali

vojniki in pustili svojega gospodarja prvi dan v miru: naj preboli srčno bol.

Ko ga pa tudi naslednji dan še ni bilo iz šotora, je pa začelo vojnike skrbeti.

„Nadknezova žalost je umevna“, je govoril velmož Gostomiselj iz Ribnice, „toda žalost mori, mori duševno in telesno. In brez jedi in pijače tudi ne more živeti. Stojmir, ti si nadknezov prvi in najljubši mu pobočnik. Pojdi v šotor in predrami nadkneza iz duhomornih misli in neplodnega razmišljanja v stvarih, ki so se že izvršile in ki se ne dajo več popraviti in poravnati. Naj gleda rajši v bodočnost.“

In Stojmir je šel v šotor in našel nadkneza na postelji. Vznak je ležal, roke pod glavo, in z bulečimi očmi štrlel v strop.

„Človek, kaj hočeš?“ je zarohnel Krut nad prišlecem.

„Gospodar . . .“

„Nič, gospodar! Jaz nisem več vaš gospodar, ne maram in tudi ne smem bití, ker so me bogovi zapustili. Zapustite me še vi, in si izberite drugega nadkneza. Jaz odrinem v širni svet, da me noben Bodrič in Rujanec ne bode nikdar več videl in tudi ne slišal o meni!“

„Nadknez, ne govori tako! Tako govorjenje ne pristoja gospodarju. Kako moreš reči, da so te zapustili bogovi, ko so ti k prejšnjim lovorovim vencem zmage odličili glavo ravnokar z najlepšim lovorovim vencem — s popolno zmago nad Budivojem.“

„Ne govori mi o zmagi; to ni bila moja zmaga, to je bil moj poraz, najhujši, kar sem jih kdaj doživel. Celo neoboroženo vojno sem dal poklati po nedolžnem vsled ene same besedice obrekljivega človeka. In pobil — oh, strah in groza! — pobil sem svojo nevesto svojo, predobro Pluzonovo hčerko. Ali ni to grozno, vnebovpijoče? Njena nedolžno prelita kri kliče name srd vseh bogov in božic rajskih. In ali ne bode Ježibaba imela odslej dovolj vzroka preganjati me po daljnih lesovih kakor roparsko zverjad?“

„Gospodar, saj nisi ti sam kriv, da je padla pod tvojim kijem. Saj si jo iskal dolga

leta, hoteč jo osrečiti. Ona sama je kriva, da je našla tako smrt! Zakaj je pa prišla in ubegnila k Budivoju? S tem svojim činom je storila zločin veleizdaje, pa jo je zato doletela zaslužena kazen. In ona je zatrdno največ krščanskih Bodričev zavedla v Budivojev tabor in tebi več škodovala kakor razposajeni in lahkoživi Budivoj. Da je padla pa ravno pod tvojim kijem, je bil samo slučaj, ali so pa vsemodri bogovi nalašč tako ukrenili. Kdo bi vedel? Globoka kot neprodna in neizmerna morska globina je njih modrost, in stokrat bistrejši od orlovega je njihov pogled, ki z njim zró s sinjih višav na staro zemljo in odločujejo tek in tok usode zemljanov črvičev. Torej pusti to neplodno in škodljivo razmišljanje. Kar je, je. Pusti preteklost in glej rajši v bodočnost, v veselo, lepo, sijajno!“

„Človek, ali bledeš! Moja bodočnost da bode vesela, lepa, sijajna — po tem strašnem dogodku, ki menda nima primere v svetovni zgodovini.“

„Pa še koliko primer! Kolikrat se je že zgodilo, da je ljubimec nevedoma in pomotoma ubil svojo nevesto! Prvi nisi, zadnji ne, ki je kaj takega storil. Torej še enkrat: obrni pogled v stran od plonske planjave!“

„Kam? Moja bolest pojde z menoj povsod noč in dan!“

„Povem ti precej, kam. Le malo potrpi. Ti si ves utrujen, izmučen. Čakaj, najprej se moraš malo pokrepčati. Pridem takoj nazaj!“

Stojmir se je kmalu vrnil z dvema steklenicama starine in z mrzlo divjačino.

„Gospodar, jej in pij!“

In nadknez je hlastno jedel in še hlastneje pil. Nadknezu se je v blede lice počasi vračala kri.

„Vidiš, to te bode pokrepčalo, to ti bo dalo moči za nova dela.“

„In kakšna mi bodo ta dela?“

Stojmir je sedel k njemu in mu začel razvijati svoje misli:

„Budivojeva vojska je potolčena. Kar je v Bodričih še pristašev Gotšalkove rodbine, bodo sedaj vsled tvoje zmage vsi zlomljeni,

obupani, za vsak nadaljni odpor proti tebi nesposobni, ubiti. Torej treba hitro izrabiti plonsko zmago. Naša vojska ni še prav nič utrujena — saj niti ni prišla z nasprotnikom v pravi stik. Udari po Helštajncih in jih kaznuj, ker so se bili zvezali z Budivojem, potlej pa nad Šlezvig in dalje proti severu... Pridobiš si novo slavo in bogat plen.“

In vseč je bil nadknezu ta Stojmirov nasvet in bojni načrt.

Bil je zopet dobre volje. Sladka pijača mu je osvežila in oživila žile, segrela otrple ude, in mu napolnila junaško srce z novim pogumom, z odločnostjo in samozavestjo.

„Stojmir, ti si najvrlejši mladec, kar jih poznam. Trčiva!“

In sta pila celo popoldne. Na večer je pa nadknez dal sklicati poveljnike posameznih oddelkov in jim razodel svoj sklep in načrt, da jih popelje nad Holštajnce. Vsi so mu enoglasno in navdušeno pritrdili.

Drugo jutro je dal Krut slovesno, kot se kneginji spodobi, pokopati Pluzonovo Slavico.

Zapeli so bojni rogovi in Krutova vojna se je začela pomikati proti zapadu, napadla je Hamburg, ga razdejala do tal; potem je zmage pijana drla proti severu moreč in pleneč ter naskočila mesto Šlezvig in si podvrgla vso šlezviško deželo. Naloživši ji velik, težek dan je odšla zmagovita vojska nazaj proti domu, obložena z venci siave in bogatim plenom. Zarobili so premnogo blaga in ljudi, ki so jih potem prodali za ujetnike.

Krut je med tem bojnim šumom in hrumom bolj in bolj pozabljal bol srca — vsaj kazalo je tako njegovo vedenje — ki mu jo je zadala Slavičina grozna smrt. Da, zdelo se je že njegovemu bližnjemu spremstvu in vojnikom sploh, da je docela prebolel in da se mu je že popolnoma zacelila srčna rana.

A glavni pobočnik, ki je redno spal v njegovi bližini in je bil priča njegovih neštetihih prečutih noči, ki je slišal, kako se je nadknez marsikako noč, ko so njegovi vojniki že sladko spali ali pa peli in igrali v svojih šotorih, nemirno prevračal po postelji

semtertja, samo ta je vedel, da nadknez še ni prebolel bridke izgube. Vedril ga je, kratkočasil ga je, v dobro voljo ga je spravljaj na vse načine. Za nekoliko časa se mu je posrečilo, a za dolgo ne.

Kakšen pa je postal šele Krut, ko se je vrnil iz zmagoslavne vojne v stolno mesto Velegrad! Odklonil je vsak slovesen vzprejem. V svojem gradiču je tičal skoro neprestano, kakor jazbec v jazbovini. Za družbo in družčino je čimdalje manj maral. Ko je opravil dopoldne vladarske posle, se je umeknil v notranje prostore, nemirno hodil po sobi gori in doli, sedel, si podprl glavo z rokami in bulil pred se v mizo, pa zopet začel hoditi po dvorani gori in doli.

Živci so mu bili že vsi razburjeni, v neprestanem valovanju, in da bi jih pomiril, je segel po strupenem zdravilu — po žganici. In tako se je bil kmalu privadil, da brez nje kar živeti ni mogel. Če ni mogel dolgo zaspati, in so mu razne grozne misli blodile po glavi, če je menil videti v temi po kotih črne pošasti, je zgrabil za majoliko žganice, ki je stala na mizici poleg postelje, in pil, pil toliko časa,

da se je omamil in zaspal. Zjutraj je pa zopet z žganico začel novo delo.

Izprva je znal prikriti ljudem grdo, sramotno navado, ki se ji je bil vdal. A dolgo je tudi njegova izredni orjaška narava ni mogla zatajevati. Njegov nemirni pogled, motne oči, bolj in bolj zabuhli obraz, nepri-

jeten duh iz njegovih ust — vse to je kmalu izdalo ljudem nadknezovo skrivnost, njegovo zlo razvado. In s strahom so si ljudje pomežikovali in šepetali in se povpraševali, kaj bode iz Kruta, če ne opusti tega strupa.

„Gospodar!“ e stopil nekega dne pogumno predenj pobočnik Stojmir. „Ako mi tudi precej odbiješ glavo, nekaj ti pa vendar moram povedati. Gospodar, kot zvest podanik tvoj, častivectvoj, prijatelj tvoj te lepo prosim: pusti žganico! Ta te bode umorila!“

Nadknez je malo zardel: videlo se je, da ga je vendar še malo sram, nekaj časa je molčal, pa de-

jal: „Pusti me, naj me konča, saj to ravno hočem!“

„Gospodar, kako moreš vendar kaj takega izgovoriti? Ali te ni škoda, škoda tvojih lepih telesnih in duševnih zmožnosti, ki jih



NAGROBNI SPOMENIK.

A. GANGL.

s pijačo uničuješ? Saj nisi gospodar samo svojega telesa, ti si gospodar vsega bodriškega naroda. Veš, kaj si mu obljubil ob vstoličenju: da mu bodeš vrl vodnik, strog sodnik, umen učenik? Reci, če moreš, da nisi tega svečano obljubil?“

„Obljubil sem res — in svojo obljubo hočem tudi držati!“

„Kako neki? Če ne opustiš grde svoje strasti, si izgubljen na duhu in na telesu...“

Nadknez je gledal nekaj časa srepo pred se potem pa dejal: „Bodem poizkusil —“

In poizkušal je in njegovo samozatajevanje so začele spremljati tolaživne, balzamično vplivajoče okolnosti.

Nekega pomladnega dne je nasvetoval Stojmir Krutu, ravno da bi ga v prosti naravi spravil v boljšo voljo, naj se vzdigne na kratek pohod proti jugu, da bo videl, kaj dela ljudstvo tam doli: vladar če je bolj v stiku z ljudstvom, bolj mu je priljubljen.

Nadknez je bil voljan, in kmalu je odpeketal iz Velegrada močan konjeniški oddelek proti jugu z nadknezom na čelu.

Krutu je očitno dobro del ta izprehod. Lica so mu boljbolj žarela, postajal je boljbolj gostobeseden, da so ga bili vsi veseli.

Ljudstvo ga je pa tudi navdušeno, veselo pozdravljalo.

Nadknez se je znal narediti z najbolj preprostimi ljudmi tako domačega, da ga je moral vsakdo vzljubiti.

Bil je krasen popoldan, ko so ti naši konjeniki po ravnem polju dirjali proti Vranovem. Isti so morali mimo Tugumirovega gradička v mesto.

„Čigav je ta gradič?“ je vprašal Krut.

„Gospoda Tugumira“, je odgovoril eden spremljevalcev.

„Tugumir, Tugumir — kdaj in kje sem že slišal to ime! Aha, že vem, ob svojem vstoličenju. On je imel lepo vnukinjo, ki se je postavila za prijetega bodriškega Henrika in njegova spremljevalca. Lepa deklica je bila, pogumna, odločna: še sedaj mi stoji pred očmi — rojena vladarica. Kdo ve, ali je še živa in ali se še ni omožila?“

Komaj je izpregovoril Krut te besede, je videl on in so videli tudi drugi konjeniki: kako je od jezercera, ki se je zelenilo pred gradom, v tem hipu prihitela mladenka, divno krasna. Vozila se je bila zatrdno po jezeru: ko je pa zaslišala topot konjskih kopit, je skočila na obrežje in zbežala proti gradu.

„Vila povodkinja“, je strmeč zaklical nadknez.

„Da, kakšna! Tugumirova vnukinja!“ je smeje odvrnil Stojmir.

„Mati ljuba, take lepe devojčice pa nisem še videl! Jutri moram napraviti obisk Tugumiru, da jo še enkrat vidim...“

Nadknez je s svojci prenočeval pri mestnem posadniku kakor povsod v pokrajinskih mestecih. Dasi nenaznanjen je bil vendar preprijazno vzprejet in ljubeznivo pogoščen. Krut je bil prav zadovoljen, dobre, židane volje. Vso noč je sanjal o Tugumirovi vnukinji. Drugo jutro je šel pa s posadnikom in Stojmirom v Tugumirov gradiček.

Široko so le-tu odprli oči: češ, kaj pomeni ta nenavadni obisk nadkneza? Slabega menda vendar ne? Gotovo ne, kajti nadknez je bil sama prijaznost.

Viteško je najprej prosil oproščenja, da se je drznil priti nepovabljen: ker potuje ravno po južnih mestih in je ravno včeraj prišel v Vranovo, si je smatral za svojo dolžnost obiskati gospoda Tugumira, o katerem je poleg drugega tudi slišal, da je bolehen.

Tugumir se mu je zahvalil za pohod in poklical Slavino, naj prinese kruha in soli.

Slavina je prišla dostojanstveno in prinesla naročeno. Pogledala pa nadkneza ni. Tiho je odprhnila zopet iz sobe, dasi je Krut pohlepno želel vjeti njen pogled.

Z zobmi je nalahno zaškrstal, vendar molčal.

Krut je kmalu vstal in se poslovil izprosviši si dovoljenja, da se sme nazaj grede zopet oglasiti.

Nazaj grede se je res oglasil pri Tugumiru. Ali tudi to pot ni imel sreče. Kar umikala se mu je deklica.

„Zakaj se me pa tako bojiš, Slavina?“
Prijel jo je za roko.

„Jaz se nikogar ne bojim, zlasti pa še
v domači hiši ne. Hodim pač po svojih
opravkih.“

In ne da bi imel priliko govoriti z njo,
je odšel knez proti severu. Videl in vedel
je, da ga Slavina ne mara, da ga kar na-

ravnost odbija, in to ga je jezilo. Jezno je
zaškripal:

„Bodemo videli, ali te bodem strl, ali ne.“

Poslal je Stojmira k nji s pisanjem: da
ne more živeti brez nje, naj bo njegova.

Odgovor se je glasil: „Nikdar in nikoli!“

Nadknez se je razburil. Zopet je privlekel
steklenico iz omare in pil iz obupnosti.

(NEDOVRŠENO.)



ZVONIMIR:

V SLOVO . . .

Šumi rakitje, in visoko k nebu
zelenomodri dvigajo se vali,
nebeško solnce sije na lazurju,
na cvetkah rosni se blesté kristali.

V vsemir odmeva veličastna himna,
prostrani gozd šepeče pesem bajno,
nebo se smeje v zvonkih smehih, v polju
si cvetke pravljice kramljajo tajno . . .

Devojka zlatolasa, temnooka,
po polju in livadah širnih šeta,
ljubezen vstaja iz zemljice mlade,
iz prs kipi v nebo molitev sveta — —

Ah, to so bili tisti sladki časi!
A zdaj . . . Le sanjaj, sanjaj, srce moje!
Že solnce tone žarno, zvon večerni
v slovo nekdanjim zlatim dnevom poje . . .



ZVONIMIR:

SPOMINI.

Tvoja rožna lica
radostne oči,
tvoji sladki smehi, —
vse mi govori.

Vse mi peva pesem
o nekdanjih dneh,
ko še ustne sladki
je obkrožal smeh.

Ko v očeh še radost
je sijala mi,
duša trpke boli
še poznala ni . . .

Ali odhitelo
vse je bogve kam, —
brez ljubezni hodim
žalosten in sam . . .

